

AIKUISSOSIAALITYÖTÄ YHTEISKUNNAN MARGINAALISSA

Irene Roivainen: *YTT, sosiaalityön (erikoisala)professori (emerita), Tampereen yliopisto*

Jokinen, Arja & Raitakari, Suvi & Ranta, Johanna (toim.): *Sosiaalityö yhteiskunnan marginaaleissa. Konstruktio-
nistisia jäsennyksiä.* Vastapaino, Tampere.
2022, 386 s.

Tampereen yliopiston sosiaalityön professori Kirsi Juhilan 60-vuotismerkkipäivän kunniaksi julkaistiin lokakuussa 2022 juhlaKirja. Läheisten kollegoiden toimittama teos on kaksiosainen ja koostuu yhdestätoista artikkelista. Kirjan kirjoittajat edustavat eri tutkijasukupolvia, osa on pitkäaikaisia työtovereita jatko-opiskelijoiden metodipiirin ajoilta, osa nuorempia kollegoita myöhemmistä tutkimushankkeista.

Toimittajien kirjoittama johdanto kertoo jo otsikkotasolla kirjan ydintemat: ”Konstruktio-
nistisia tulkintoja marginalisaatiosta ja aikuisten parissa tehtävästä sosiaalityöstä”. Teemat liittyvät keskeisesti Kirsi Juhilan tutkimusprofiiliin. Toimittajat muistuttavat, että Sosiaalityön tutkimuksen seuran ensimmäinen vuosikirja *Marginaalit ja sosiaalityö* (Juhila, Forsberg & Roivainen) julkaistiin tasan kaksikymmentä vuotta sitten vuonna 2002. Tämän jälkeen Kirsi Juhila on tutkinut erityisesti aikuisten parissa tehtävää sosiaalityötä, johon kirja sisällöllisesti painottuukin. Aikuissosiaalityötä käsittelevät Juhilan kirjoittamat ja toimittamat suomenkieliset sosiaalityön oppikirjat kuuluvat

opiskelijoiden ja tutkijoiden peruskemistoon. Ne perustuvat Kirsi Juhilan tutkimushankkeisiin (kuten MARGI) ja kansainvälisiin tutkimusverkostoihin (kuten DANASWAC). Metodologisesti niin Juhilan oma tuotanto kuin kirjan artikkelitkin edustavat tavalla tai toisella konstruktionistista tutkimusotetta.

Kirjan ensimmäisen osan ”Konstruktionistisen marginalisaatiotutkimuksen käsitteellisiä ja metodologisia paikannuksia” avaava Arja Jokisen, Suvi Raitakarin ja Eero Suonisen artikkeli palauttaa mieleen konstruktionistisen tutkimuksen rantautumisen Suomeen ja erityisesti Tampereen yliopistoon 1980–1990-lukujen taitteessa. Jatko-opiskelijoiden perustamassa metodipiirissä opiskeltiin Jonathan Potterin, Margaret Wetherellin, Derek Edwardsin, Michael Billigin ja Charles Antakin tekstejä ja sovellettiin metodologisia käsitteitä valmisteilla olevissa väitöskirjoissa. Käsitteiden kehittäminen jatkui sosiaalityön käytäntöjen ja sosiaalisten ongelmien konstruktionistisissa tutkimuksissa, sittemmin institutionaalisen vuorovaikutuksen tutkimuksessa. Jokisen, Juhilan ja Suonisen ensimmäinen metodikirja ”Diskurssianalyysin aakkoset” julkaistiin jo vuonna 1993 ja ”Diskurssianalyysi liikkeessä” kuusi vuotta myöhemmin. Kansainvälisen yhteistyön kehittyessä Kirsi Juhila on ollut toimittamassa useita kansainvälisiä kokoomateoksia.

Ensimmäisen osan neljä muuta artikkelia tarkastelevat aihepiiriä tutkijoiden omien tutkimustensa substanssin näkökulmista: Marjo Kuronen tarkastelee ”Marginaalisuuden, haavoittuvuuden ja nais erityisyyden käsitteellisiä pai-

kannuksia”, Tarja Pösö kirjoittaa ”Selkeän sosiaalisen ongelman pulmista sosiaalityössä”, Aino Ritala-Koskisen teemana on ”Yksin asuvien aikuisten perhe- ja asumispolut – Valintoja, sattumia, marginaaliin ajautumisia?” ja Suvi Holmbergin ”Arki marginaalissa – Teoreettis-käsitteellinen katsaus elettyyn marginaalisuuteen”.

Metodologiset sitoumukset ovat teksteissä esillä vaihtelevasti, selkeimmin ne ovat esillä Tarja Pösön artikkelissa, jossa hän konstruktionistisen otteen mukaisesti lähtee purkamaan sosiaalisten ongelmien itsestään selvää luonnetta havainnollistamalla tätä ”kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset” -kategorian avaamisella. Ehkä hieman yllättäen hän päätyy ”silloittavaan” näkemykseen vastakkaisien metodologisten kantojen välillä esittäessään, että sosiaalityössä on sosiaalisten ongelmien erittelyssä ”tarpeellista pitää yllä sekä konstruktionistista, positivistista että postpositivistista tulkintaperinnettä sosiaalisista ongelmista”.

Kirjan toisen osan ”Sosiaalityön tutkimuksen empiirisiä näkökulmia marginalisaatioon” artikkelit keskittyvät aikuissosiaalityön ja palvelujärjestelmän institutionaalisiin käytäntöihin hyödyntämällä erilaisia tutkimusaineistoja ja analyysitapoja. Kirsi Güntherin artikkelissa tarkastellaan ”liittoutumisen” ja ”samanmielisyyden” tuottamista monitoimijaisessa jalkautuvassa sosiaalityössä ”liikkuvaa etnografiaa” aineistonkeruussa ja ATLAS.ti 9-ohjelmaa analyysissa hyödyntäen. Jenni-Mari Räsänen ja Sirpa Saarion yhteisartikkeli käsittelee aikuissosiaalityön vastuita asumisen turvaajana perustoimeentu-

lon Kela-siirron jälkeen, äänitallenneaineistoa on analysoitu sisällönanalyysia ja luokitteluja käyttäen. Riitta Granfelt esittelee ”asumissosiaalista” työtä marginalisaation vastaisena psykososiaalisena ja suhdeperustaisena työnä ja luonnehtii haastatteluaineistonsa analyysia ”aineistolähtöiseksi, kertomuksellisuutta hyödyntäväksi sisällönanalyysiksi”. Elina Vironkannas on tutkinut osallistumisen esteitä päihteitä käyttäville naisille suunnatussa tukipisteessä ja soveltaa tarinalliseen aineistoonsa kategoria-analyysia. Johanna Rannan ja Katja Kuusiston analyysi kohdistuu julkiseen keskusteluun suomalaisen päihdepalvelujärjestelmän puutteista ja analysoi mielipidekirjoitusten retoriikkaa. Teoksen päättävässä Suvi Raitakarim, Marja Hekkalan ja Mikko Ilmoniemen artikkelissa tutkitaan ”suostuttelevaa” ja ”tuottavaa” valtaa aikuiskansalaista koskevassa koronapandemian kriisiviestinnässä ja aineistona ovat julkisen vallan tiedotteita ja ohjeita, joita analysoidaan kategoria-analyysin keinoin.

Kirsi Juhilan juhla-kirja on taitavasti koostettu kokonaisuus, jossa eri artikkelit tarjoavat mielenkiintoisia katsauksia aikuissosiaalityön teemoihin konstruktionistisessa kehityksessä. Kirja sopii erinomaisesti sosiaalityön oppikirjaksi ja niin tutkijoiden kuin sosiaalityön ja -alan ammattilaisten käyttöönkin.

Lopuksi on ehkä paikallaan verrata juhla-kirjan jäsenystä kaksikymmentä vuotta sitten julkaistuun Marginaalit ja sosiaalityö -kirjaan, jossa tarkasteltiin sosiaalityön suhdetta marginaaliin kuvaamalla esimerkiksi marginaaleiksi miellettyjen ihmisten omakohtaisia kokemuksia sekä yhteisöllisiä vastastrate-

gioita. Nyt käsillä olevan kirjan keskiössä on fokusoidusti aikuissosiaalityön asiakastyö ja sen suhde muuhun palvelujärjestelmään ”yhteiskunnan marginaalissa”, eivät enää yleisesti ”ihmiset” tai ”yhteisöllinen” sosiaalityö. Tämä ilmentää niin sosiaalityön toimintaympäristön muutosta suomalaisessa yhteiskunnassa kuin sosiaalityön tutkimuksen kehitystäkin. Aikuissosiaalityöstä kehittyi oma prosessinsa kunnallisessa sosiaalityössä, mikä heijastui myös sosiaalityön tutkimukseen. Aikuissosiaalityön tulevaisuuden näkymiin muuttuvassa palvelujärjestelmässä kirja ei ota kantaa, mutta asiakastyön yhdyspinnassa toteutettavalle tutkimukselle on varmas-ti jatkossakin tilausta. Marginalisaation kysymyksiä avataan juhla-kirjan artikkeleissa tekstilähtöisesti. Tekstin ja kontekstin suhdetta pohdittiin aikoinaan jo jatko-opiskelijoiden metodipiirissä. Sosiaalisten ongelmien tulkinnassa on mahdollista hyödyntää myös kontekstuaalista konstruktionismia, jolloin tekstejä tulkitaan yhteiskunnallista ja

kulttuurista taustaa vasten. Molempia konstruktionistisia tulkintaperinteitä on tarpeen pitää yllä.

Kun 1990-luvulla puhuttiin ”Tampe-reen koulusta” viitattaessa konstrukti-onistiseen tutkimusotteeseen, ei tänään liene liioittelua puhua suomalaisen sosiaalityön tutkimuksessa Kirsi Juhilan nimeä kantavasta institutionaali-sen vuorovaikutuksen tutkimuksen koulukunnasta. Kirjan sisältö ilmentää eri tutkimushankkeissa syntyneitä jul-kaisuja ja yhteistyöverkostoja, mutta katveeseen silti jää mittava työ jatko-opiskelijoiden ohjauksessa. Tutkimus-hankkeiden ja kansainvälisten julkai-sujen ohella Kirsi Juhilalla on ollut kiinnostusta julkaista ja toimittaa op-pikirjoja. Kustantajan edustaja totesikin kirjan julkistamistilaisuudessa hänen olevan yksi Vastapainon tuotteliaim-mista kirjailijoista. Tämä antaa hyvän syyn jäädä odottamaan seuraavaa kir-jaa. Onnea professori Kirsi Juhila, kiitos kirjan toimittajat ja kirjoittajat!